

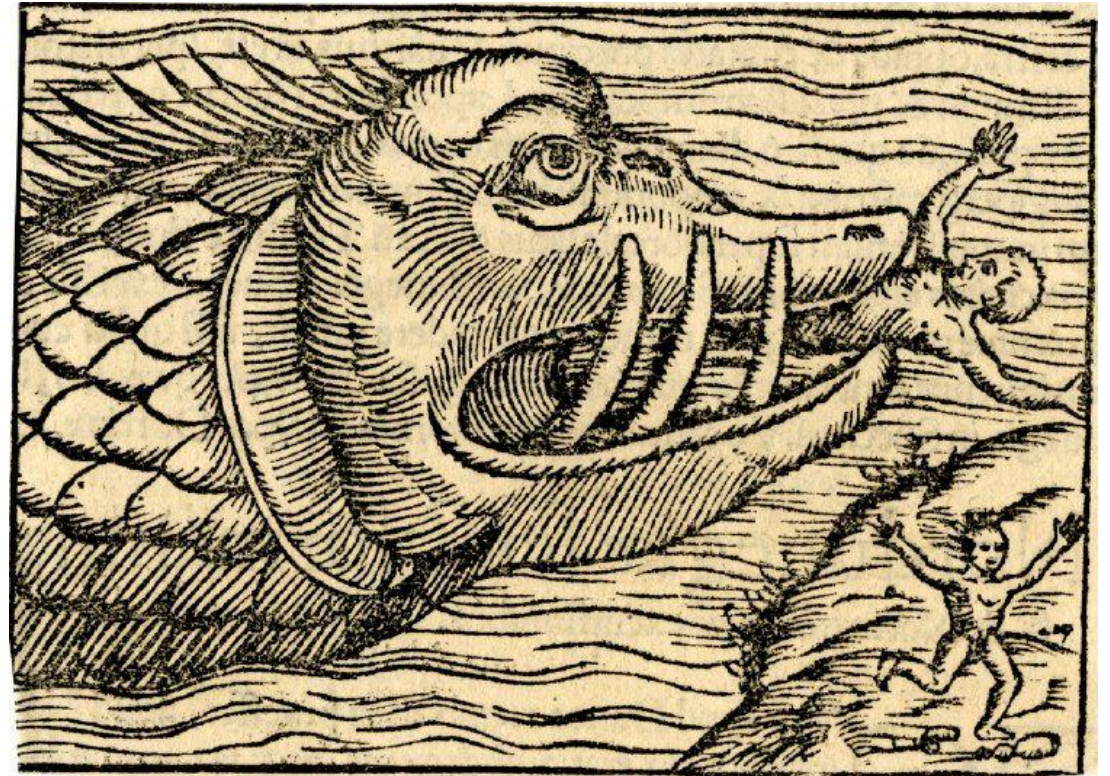
Ryba v kultúrno-historickom kontexte

Mgr. Igor Zmeták, PhD.

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu DG18P02OVV057 *Kulturní tradice českého rybářství ve světle jejího využití v cestovním ruchu a krajinotvorbě*, financovaného z Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje NAKI II.

Ryba v Biblii a v kresťanstve

- V Starom zákone je známy príbeh proroka Jonáša, ktorý neposlúchol Boha, keď mal ísť do Ninive, aby tam viedol ľudí k pokániu. Hospodin poslal veľkú rybu, ktorá zhltila Jonáša a ten živý strávil v útrobach veľryby tri dni a tri noci. Jonáš sa počas celej doby modlil a činil pokánie z neposlušnosti, na čo sa Hospodin zmiloval nad Jonášom a prikázal rybe, aby ho vyvrátila na suchú zem.

Velryba. Cosmographia universalis.
Sebastian Munster. 1544.

Ryba v Biblii a v kresťanstve

- Ryba v gréčtine je ICHTHYS a jednotlivé písmená tvorili skratku pre – **Iésús Christós, Theú Yiós, Sótér (Ježiš Kristus, Boží Syn, Spasiteľ)**.
- Ryba sa stala symbolom Krista v ranom kresťanstve, ako znamenie vody vyjadrovala zároveň krst a nesmrteľnosť.

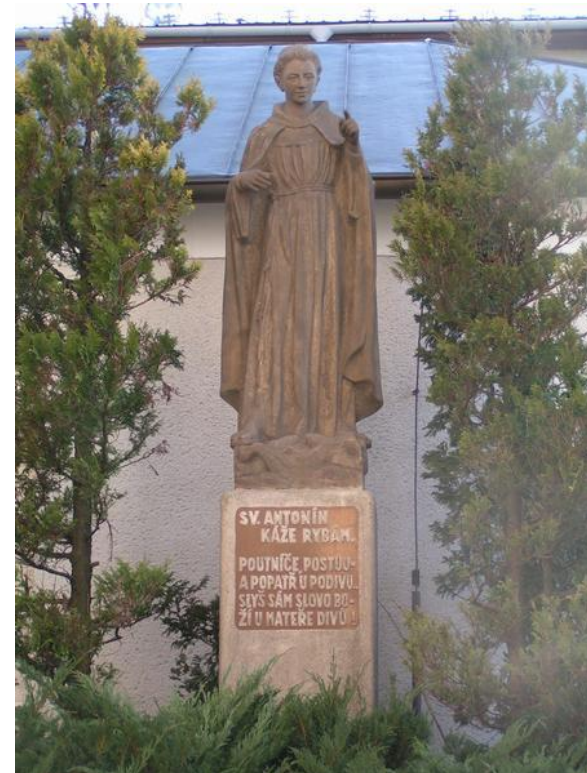
Fish in early Christian (Coptic) art
Limestone, Egypt, 5th century B. C.)
Musée du Louvre, Paris © cliché Chuzeville/RMN

Ryba v Biblii a v kresťanstve

Sv. Antonín Paduánsky (1195-1231)

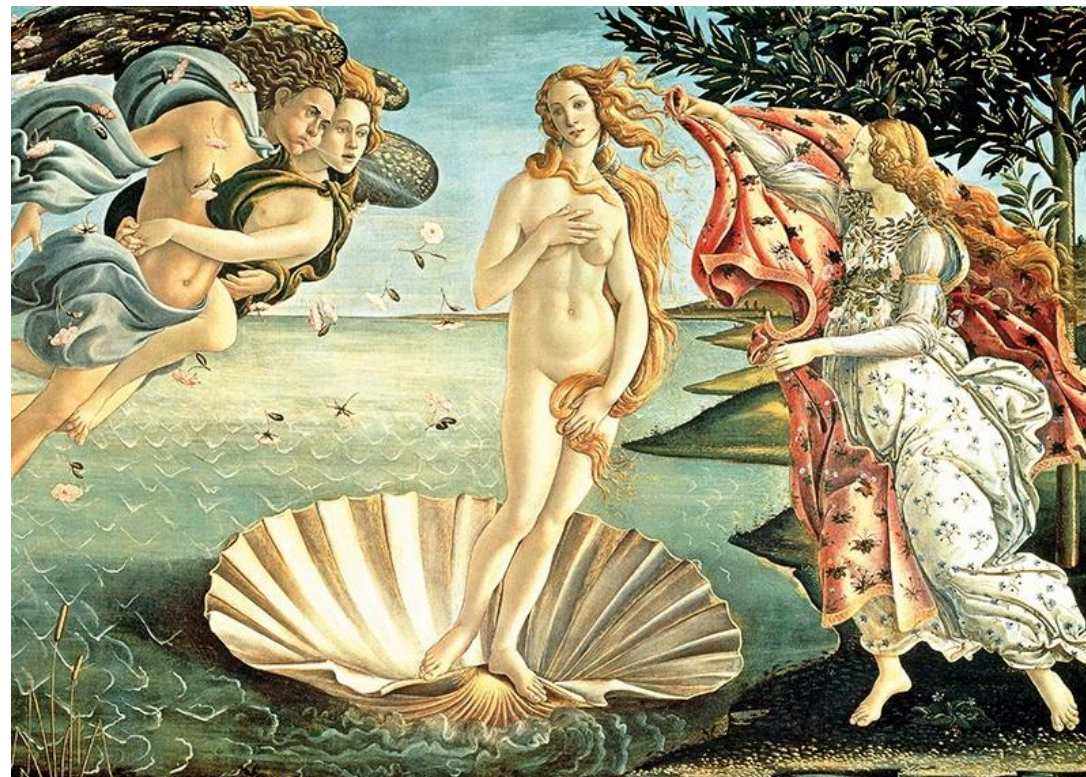
- Narodil sa v Lisabone, kde aj vstúpil do augustiniánskeho rádu a prijal meno Antonín. Teológiu vyštudoval v portugalskom univerzitnom centre v Coimbre, kde sa zoznámil s učením sv. Františka z Assisi a stal sa františkánom.
- Atribútmi tohto svätca sú ryby, osol, skrinka s pokladmi. Je považovaný za ochrancu milujúcich, manželstva, a ako pomocník v problémoch a ochranca pred stroskotáním lodí sa stal obľúbeným u námorníkov a cestovateľov.
- Jeho sviatok je 13.6.

Sv. Antonín káže rybám. Sv. Hostýn. 1948.

Ryba v antickej kultúre

- Pre Rimánov bola ryba znakom posmrtného života a zároveň aj atribútom bohyne plodnosti Venuše a boha morí a vôd Poseidona.
- Ryba sa používala v Ríme tiež ako obetné jedlo za mŕtvych. Rimania stotožnili svoju bohyňu jari Venušu (Rodičku) so staršou gréckou bohyňou plodnosti, lásky a krásy Afroditou.

S. Botticelli. Zrodenie Venuše. 1487, Uffizi Florencia.

Ryba v sumerskej a blízkovýchodnej mytológii

- Sumerská bohyňa Ištar (Innana, u Feničanov Aštarta) zostúpila do ríše mŕtvych kvôli láske a záchrane Dumuza (Tammuz, ktorého symbolom je ryba a býva označovaný aj ako rybár).
- V oblasti Sýrie sa uctievala aj v podobe bohyne Atargatis, ktorej syn bol rybou, ryba bola posvätným jedlom a na chov rýb sa budovali špeciálne rybníky.

Atargatis. Drevorez.

Ryby v tradíciách a kultoch

Sumerský boh Enki v strede

Kresťanská biskupská mitra

Ryba – od symbolu ku gastronómii

Ryby (pisces)

- V duchu starovekej tradície sú k rybám tradične zaradené aj veľryby, kosatky, delfíny, či obojživelníky. A tiež slimáky.
- Cez Izidorove *Etymológie* sa antické triedenie živočíchov dostalo do stredovekej kresťanskej vedy a malo významný vplyv na gastronómiu nielen v stredoveku, ale aj v ranom novoveku.

Izidor zo Sevilly

Prvý encyklopedista stredovekej vedy

Ryby v představách

**Chobotnica. Kniha dvacatera umění
mistra Pavla Žídka. 15.stor.**

**Morská siréna. Kniha dvacatera umění
mistra Pavla Žídka. 15.stor.**

Ryby a ich zobrazenie

Morská mušľa. Kniha dvacatera umění mistra Pavla Žídka. 15.stor.

Vyza. Kniha dvacatera umění mistra Pavla Žídka. 15.stor.

Morské tvory.

Cosmographia universalis. Sebastian Munster. 16.st.

Rybárčenie v 16.storočí.

Cosmographia universalis.
Sebastian Munster,1544.

V kresťanskej kultúre sa v prípade rýb spája význam symbolu a dôležitej gastronomickej a výživovej zložky.

Ryby predstavovali jednak symbol Krista a zároveň a boli nevyhnutným zdrojom bielkovín a ďalších výživných látok v období pôstov. V stredovekých benediktínskych kláštoroch sa ryby jedávali hlavne počas sviatkov a nedelí.

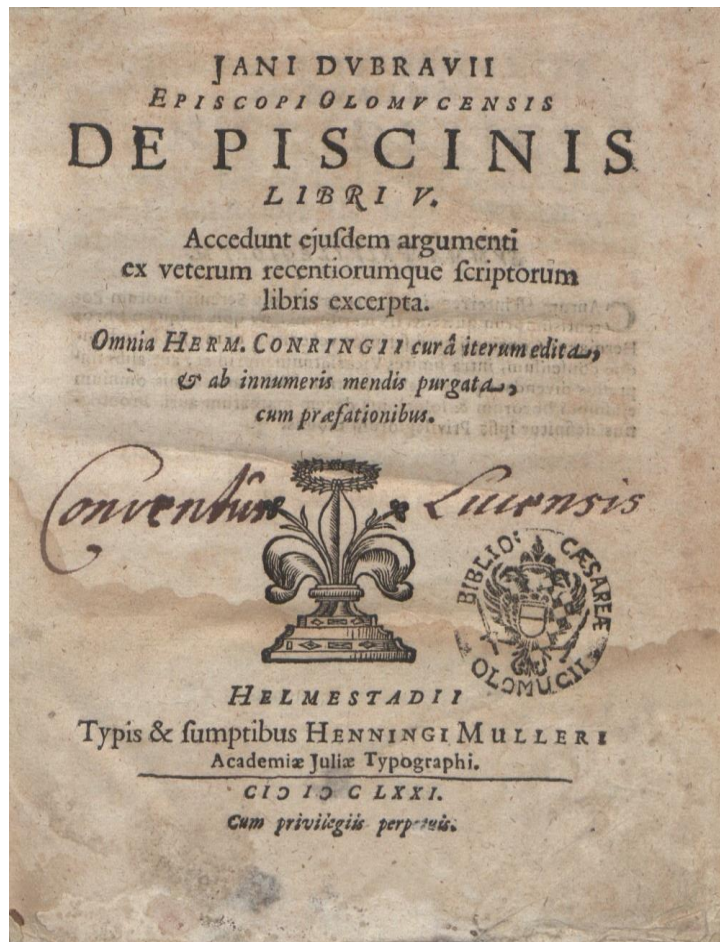
Pod vplyvom kláštorov sa ryby stali hlavným jedlom počas pôstov, čo prispelo k rozmachu rybej kultúry v 15.-16. storočí.

Dubravius Jan. De Piscinis.

Vydanie z roku 1671.

Vědecká knihovna v Olomouci. Oddělení historických fondů.

Anton FUGGER a Jan DERSCHWAM

Inscriptiones Romanae e lapidibus in territoriis Hungariae et Transylvaniae repetis. 1520-1530.

